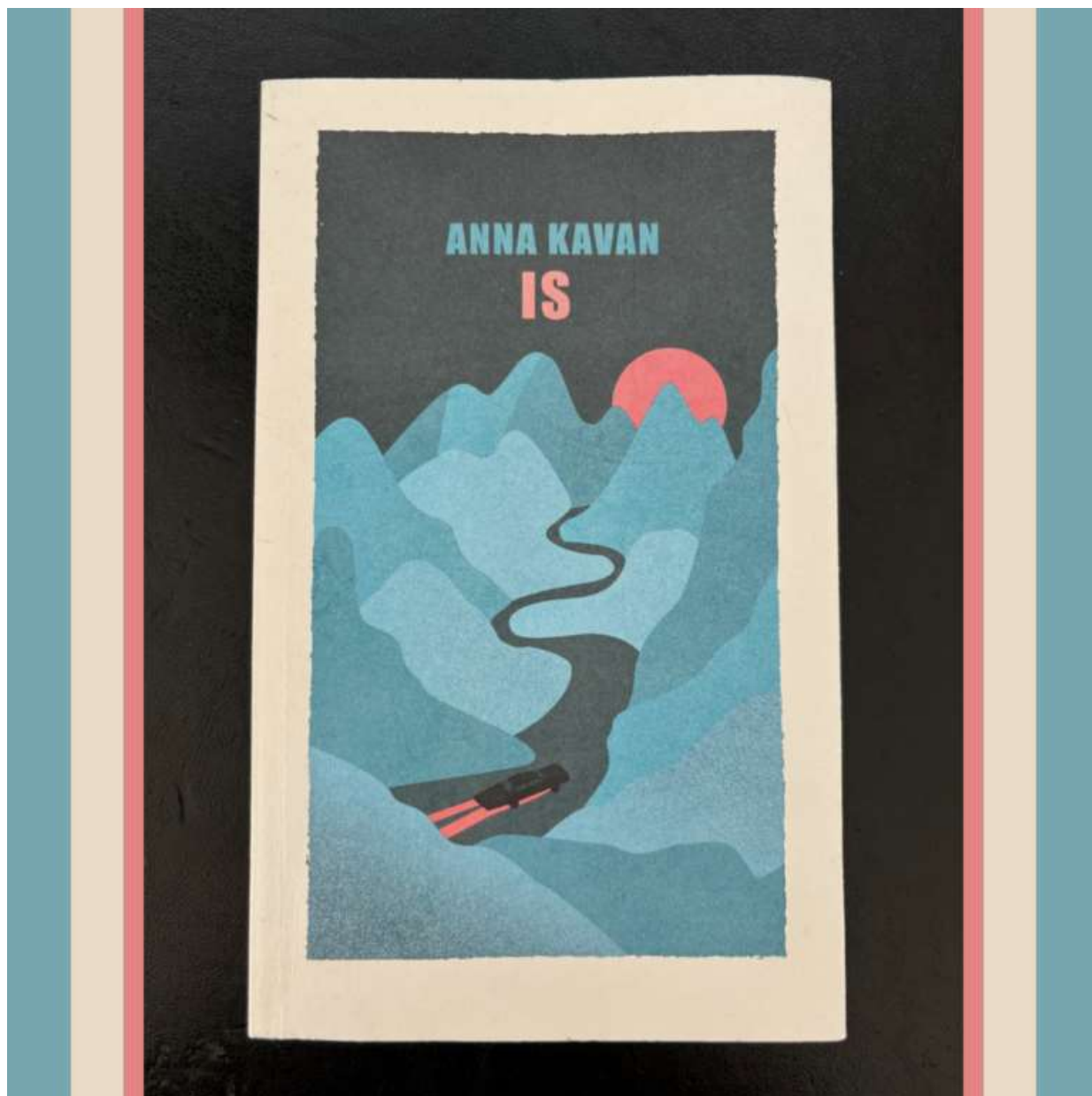

Litteraturnu

Is, Anna Kavan (1967) - nyoversat af Lasse Skjold Bertelsen. Udgivet i et samarbejde mellem Baggaardsbaroner & Forlaget Sidste Århundrede.

Den uforsonlige actionmand og den ubegribelige fortælling

Skrevet af [Mette Marie Toftdahl](#) • 15. oktober 2024

Anmeldelse af Mette Marie Toftdahl.

Da jeg satte mig til at læse den nye danske udgave af Kavans hovedværk, den eksperimentelle roman *Is*, var sommeren godt i gang, og jeg kunne dedikere min fulde opmærksomhed til bogen. Jeg var klar til fordybelse, efter at have læst Kavan for første gang sidste år, da novellesamlingen *En skinnende grøn mark* blev oversat af Emil Busch Madsen og Levi Ekberg for forlaget Demonte. Den blev skrevet i 1958 – altså 11 år før *Is*, og der er sandelig også en verden til forskel på de to danske udgivelser. Novellerne fra 1958 er på mange måder rolige nok – stemningen er i en genkendelig form fra efterkrigstiden. Lidt fremmedgjort, ensom og uhyggelig, søgende, med surrealistisk kant, jo vist – men inden for en relativt traditionel fortællende ramme. Det

var en smuk og inspirerende læseoplevelse, en god intro til en genial forfatter, der følger den menneskelige oplevelses tråde i 1950'erne fra bagsiden af tapetet, uden at trævle dem op, med mere mystik end forklaring – jeg forstår hypen på den baggrund.

Det er en anden Kavan, jeg har mødt i romanen *Is*; man kan mærke, at der skete noget på de 11 år. Kompositionsstilen er udviklet i en vild formmæssig konsekvens, ud af en grundidé, som andre anmeldere før mig ligeledes identificerer andetsteds. Der er en kaotisk klimakrise-/krigstematik, som gør bogen relevant, og en uhyggelig maskulin psykopati og voldsparathed.

Men det er kun Krause-Frantzen i Politiken der nævner noget om, hvordan den faktisk er at læse, nemlig en “hektisk, stakåndet puls” i bogen. Det tør siges. Vi er langt fra sommerferielæsning, fordybelse, eller en fortælling, man kan leve sig ind i som sådan. Denne bog kræver, at man distancerer sig fra handlingen, så man hverken går for empatisk ind i personerne, eller forsøger at skabe sammenhæng i, hvad der er sket i handlingen, for det kan ikke lade sig gøre. Lad isen komme over dig.

Is er en hektisk klippet actionfilm, der som sin hovedperson ikke stopper for nogen. Der blæses afsted igennem landskaber, hvor en istid nærmer sig pga. atomprøvesprængninger og en gennemgående mangel på ansvarlig statsførelse eller medmenneskelig ansvarlighed. Krigen (borgerkrig, militærkup, diktaturer) truer eller hærger for fuld udblæsning. På en måde er udviklingen af de mange lande, miljøer og steder den tidslige konstant i bogen, hvor intrigen udspiller sig på tværs af al kontinuitet. Det er ikke fordi, der er en dybere historie om landene, der som sådan er til at blive klog på, men bagtæppet er det

eneste, der synes at blive på sin plads. Imens bliver handlingen mellem personerne konstant genstartet, og historikken overskrives i konstante kontinuitetsbrud, til min store frustration. I løbet af bogen opnås der og et flow, og en art forudsigelighed, hvor det, der var irriterende i læsningen i starten, bliver genialt. Intrigens “elskovstrekant” (som snarere er en voldtægts- og kidnapningstrekant) består først og fremmest af vores navnløse, mandlige jegfortæller, der er en rig, rådsnar actionmand med psykopatiske træk. Han er besat af en ung kvinde, som han både aldrig har haft, og altid har haft, et erotisk forhold til. Den tredje part er den, der i starten er kvindens mand, og som senere er “kommandanten”, der ofte optræder som en militærdiktator af en art. Hele tiden beskrives personerne uden navne, i ret generelle termer – upersonligt, og dog med voldsomme følelser, sort-hvidt, iskoldt-brandvarmt.

Jegets forhold til kvinden – som vi med hans synsvinkel lige så godt kan kalde “pigen” – er fint beskrevet i Weekendavisen af Marie thieleman (med et udtryk lånt and Linnea Maja Ernst) som “svaghedsfetichisme”. Der er skruet op for de traditionelle mandlige tiltrækningsformer til et sygeligt niveau af beskyttertrang og dominans: Først og fremmest er hun en “pige”, hvis barnlige krop beskrives indgående og sultent. Dernæst er han efter egen overbevisning hendes eneste sande beskytter: Han er den eneste, der vil redde hende, når hun er forsvundet/kidnappet, og kun han forstår hende rigtigt. Hun er et nedbrudt offer: “hendes frie vilje var blevet ødelagt ved systematisk underkuelse”. Samtidig føler han sig snydt, når han ser hende død på gaden/blive ofret til en drage/blive voldtaget af kommandanten, fordi han også fantaserer om den udsøgte fornøjelse at knuse hende selv: “Jeg kunne forestille mig,

hvordan det ville føles at tage fat i hendes håndled og knække hendes skrøbelige knogler med mine hænder”. Vi cirkulerer mange gange rundt i lignende beskrivelser af pigen, som dør og genopstår konstant i dobbeltfigurer og omvendinger.

Det er nok den mest ubehagelige bog man kan tage frem i sommerens ro og mag. Skæbnerne her er ikke vævet pænt. Det er, som når der er noget helt galt med symaskinen, og man har en klump tråd, nålen krampagtigt bliver ved med at hugge ned i. Kan man finde nydelsen ved at læse den, skal man forvente en destabiliserende rejse, som at surfe på et lidt for vildt Vesterhav, eller at favne det naturlige kaos ved pakkelegen til julefrokosten, hvor barbariet og irrationaliteten råder frit.

Man må som pigen i bogen resignere over for de urimeligheder, der overgår hende, og samtidig acceptere selve læseoplevelsens aparte karakter: den ustabile og knopskydende historik i personernes relationer, og naturstridige spring i tid, sted og logik.

Vi ved godt, det ikke er sådan, tingene bør være i et retfærdigt samfund, eller i en “normal” roman. Vi kan stritte imod den psykopatiske, kolde kraft i hovedpersonens fortælling, hvor den stærkes beslutninger hævler hen over alle betænkninger om moral, logik og opbyggelighed. Men bogen vinder til sidst, og jeg aner en slags visdom, der bundfælder sig. Måske en stoisk indsigt bliver stående tilbage af det, der ikke forsvinder i plot-virvarets snestorme: Den stærke mand kan bilde sig selv hvad som helst ind, og det kan han beslutte sig for at tvinge igennem, uanset om det er i overensstemmelse med omverdenens ønsker eller nogen andre kontinuerlige hensyn, vi kunne kalde “virkeligheden”, eller “det gode”.

Der er et sted i bogen, jeg ikke kan glemme, som minder mig om støvlens tramp i Orwells *1984* (Under O'Briens afsluttende "genopdragelse" af Winston Smith: "If you want a picture of the future, imagine a boot stamping on a human face, forever").

Da hovedpersonen i *Is* har "befriet" pigen for gud ved hvilken gang, under hendes store protester, igennem et kaos af flygtende mennesker, som han skubber i vandet og skyder på sin vej, sejler de væk:

"Murene af is hang truende og buldrende, glatte, skinnende, ikke af denne verden, som et mareridt fra istiden; dagslyset forsvandt i et overnaturligt, isbjerg-glitrende blændværkslys. Med den ene arm varmede og støttede jeg hende: Den anden arm var bødlets."

[Vis mere info](#)

---

15. oktober 2024

Kategorier: [Anmeldelser](#), [Litteratur](#)

Skrevet af [Mette Marie Toftdahl](#)

Litteraturnu

[Facebook](#) / [Instagram](#)

Hjemmesiden er lavet i samarbejde med [Hilsen IT](#)